

Zbierka súdnych rozhodnutí

NÁVRHY GENERÁLNEHO ADVOKÁTA
MANUEL CAMPOS SÁNCHEZ-BORDONA
prednesené 9. septembra 2021¹

Vec C-296/20

Commerzbank AG
proti
E. O.

[návrh na začatie prejudiciálneho konania, ktorý podal Bundesgerichtshof (Spolkový súdny dvor, Nemecko)]

„Návrh na začatie prejudiciálneho konania – Justičná spolupráca v občianskych veciach – Luganský dohovor II – Právomoc, uznávanie a výkon rozsudkov v občianskych a obchodných veciach – Právomoc vo veciach spotrebiteľských zmlúv – Spotrebiteľ, ktorý sa po uzavretí zmluvy presťahuje do iného štátu viazaného dohovorom – Obchodovanie alebo podnikanie v štáte viazanom dohovorom určenom podľa bydliska spotrebiteľa“

1. V prejednávacom návrhu na začatie prejudiciálneho konania sa žiada o výklad článku 15 ods. 1 písm. c) Luganského dohovoru z roku 2007² s cieľom objasniť, ktorý súd má právomoc rozhodnúť spor, v ktorom banková inštitúcia žiada od klienta, aby zaplatil záporný zostatok na svojom bežnom účte.
2. Táto vec je špecifická tým, že v čase uzavretia zmluvy mali obaja účastníci zmluvy bydlisko v tom istom štáte (v Nemecku), zatiaľ čo v čase podania žaloby na súde mal klient bydlisko vo Švajčiarsku.³ Predmetná situácia teda pôvodne nemala *medzinárodný* charakter, ale získala ho až dodatočne.
3. Pokiaľ sa nemýlim, Súdny dvor ešte nerozhodol o článku 15 ods. 1 písm. c) dohovoru.⁴ Rozhodol však o rovnocennom ustanovení nariadenia (ES) č. 44/2001⁵, ktoré sa zasa zmenilo na nariadenie (EÚ) č. 1215/2012⁶, ktoré platí v súčasnosti.

¹ Jazyk prednesu: španielčina.

² Dohovor o právomoci a o uznávaní a výkone rozsudkov v občianskych a obchodných veciach, podpísaný v Lugane 30. októbra 2007, ktorého uzavretie bolo schválené v mene Európskeho spoločenstva rozhodnutím Rady 2009/430/ES z 27. novembra 2008 (Ú. v. EÚ L 147, 2009, s. 1; ďalej len „Luganský dohovor II“ alebo „dohovor“). Súdny dvor má podľa protokolu č. 2 pripojeného k dohovoru právomoc vykladať dohovor.

³ Oba štáty sú viazané dohovorom. V týchto návrhoch pojem „štát“ označuje štáty viazané dohovorom s výnimkou tretích štátov.

⁴ Súdny dvor sa v rozsudku z 2. mája 2019, Pillar Securitisation (C-694/17, EÚ:C:2019:345), zaoberal pojmom „spotrebiteľ“ podľa článku 15 dohovoru.

⁵ Nariadenie Rady z 22. decembra 2000 o právomoci a o uznávaní a výkone rozsudkov v občianskych a obchodných veciach (Ú. v. ES L 12, 2001, s. 1; Mim. vyd. 19/004, s. 42).

⁶ Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady z 12. decembra 2012 o právomoci a o uznávaní a výkone rozsudkov v občianskych a obchodných veciach (Ú. v. EÚ L 351, 2012, s. 1). Rovnocenným ustanovením v tomto nariadení je článok 17 ods. 1 písm. c).

4. Rozsudky Súdneho dvora týkajúce sa tejto problematiky vo vzájomnej súvislosti podľa môjho názoru dostatočne neobjasňujú otázku, ktorá má nezanedbateľný vplyv na ekonomickú činnosť subjektu, ktorý uzatvára zmluvu so spotrebiteľom.

I. Právny rámec. Luganský dohovor II

5. Súčasťou oddielu 1 hlavy II („Všeobecné ustanovenia“) sú články 2 a 3 s nasledujúcim znením:

- článok 2 ods. 1: „Ak nie je v tomto dohovore uvedené inak, osoby s bydliskom na území štátu viazaného týmto dohovorom sa bez ohľadu na ich štátne občianstvo žalujú na súdoch tohto štátu“;
- článok 3 ods. 1: „Osoby s bydliskom na území štátu viazaného týmto dohovorom možno žalovať na súdoch iného štátu viazaného týmto dohovorom len na základe princípov upravených v oddieloch 2 až 7 tejto hlavy“.

6. Súčasťou oddielu 4 hlavy II („Právomoc vo veciach spotrebiteľských zmlúv“) sú články 15, 16 a 17 s nasledujúcim znením:

- článok 15 ods. 1 písm. c):

„1. Vo veciach týkajúcich sa zmluvy uzavretej spotrebiteľom na účely, ktoré nemožno považovať za súčasť jeho podnikania alebo povolania, sa právomoc určí podľa tohto oddielu, pričom nie sú dotknuté ustanovenia článku 4 a článku 5 [bodu] 5, ak:

...

- c) vo všetkých ostatných prípadoch zmluva bola uzatvorená s účastníkom, ktorý obchoduje alebo podniká v štáte viazanom týmto dohovorom určeného [určenom – *neoficiálny preklad*] podľa bydliska spotrebiteľa alebo akýmkoľvek spôsobom smeruje takéto činnosti do tohto štátu alebo do viacerých štátov vrátane tohto štátu a zmluva spadá do rozsahu týchto činností“.

- článok 16 ods. 2:

„2. Druhý účastník zmluvy môže žalovať spotrebiteľa len na súdoch štátu viazaného týmto dohovorom, v ktorom má spotrebiteľ bydlisko“;

- článok 17 bod 3:

„Od ustanovení tohto oddielu sa možno odchýliť len dohodou [o voľbe právomoci]:

- 3. uzatvorenou medzi spotrebiteľom a druhým účastníkom zmluvy, ak obaja majú v čase uzavretia zmluvy bydlisko alebo obvyklý pobyt v tom istom štáte viazanom týmto dohovorom, ktorá dáva právomoc súdom tohto štátu, za predpokladu, že takáto dohoda nie je v rozpore s právnym poriadkom tohto štátu“.

II. Skutkový stav, spor vo veci samej a prejudiciálne otázky

7. Commerzbank AG, ktorej hlavné sídlo sa nachádza vo Frankfurt nad Mohanom (Nemecko), má pobočku v Drážďanoch (Nemecko), prostredníctvom ktorej zriadila v roku 2009 účet pre klienta, ktorý v tom čase tiež mal bydlisko v Drážďanoch, pričom tento účet bol vedený ako bežný účet.

8. Klient dostal od banky kreditnú kartu, ktorej transakcie sa zúčtovali na uvedenom účte. Banka súhlasila s prečerpaním, ak klient realizoval prostredníctvom svojej kreditnej karty transakcie na farchu tohto účtu bez toho, aby sa na tomto účte nachádzalo potrebné peňažné krytie.

9. Klient sa v roku 2014 presťahoval do Švajčiarska. V januári 2015 chcel ukončiť obchodný vzťah so spoločnosťou Commerzbank AG. V tom čase bol na bežnom účte záporný zostatok, ktorý vyplynul z platby uskutočnenej v septembri 2013 a ktorý klient odmietol vyrovnáť, pričom tvrdil, že uvedenú platbu bez jeho súhlasu podvodne vykonali prostredníctvom kreditnej karty tretie osoby.

10. V apríli 2015 Commerzbank s okamžitou účinnosťou vypovedala zmluvný vzťah a vyhlásila záporný zostatok v jej prospech za splatný. Klient uvedený dlh nesplatil.

11. Commerzbank podala žalobu o peňažné plnenie na Amtsgericht Dresden (Okresný súd Drážďany, Nemecko), ktorý rozhodol, že táto žaloba je neprípustná pre nedostatok právomoci.

12. Keďže jej odvolanie nebolo úspešné, Commerzbank podala opravný prostriedok „Revision“ na Bundesgerichtshof (Spolkový súdny dvor, Nemecko), ktorý položil Súdnemu dvoru prejudiciálne otázky v tomto znení:

- „1. Má sa článok 15 ods. 1 písm. c) Luganského dohovoru II vykladať v tom zmysle, že ‚obchodovanie alebo podnikanie‘ v štáte viazanom dohovorom určenom podľa bydliska spotrebiteľa vyžaduje, aby činnosť zmluvného partnera spotrebiteľa už v čase predzmluvných rokovaní a uzatvorenia zmluvy mala cezhraničný charakter, alebo sa toto ustanovenie použije aj na účely určenia súdu, ktorý má právomoc rozhodnúť o žalobe, ak mali účastníci zmluvy v čase uzatvorenia zmluvy bydlisko v zmysle článkov 59 a 60 Luganského dohovoru II v tom istom štáte viazanom dohovorom a právny vzťah získal cezhraničný charakter až dodatočne, keďže spotrebiteľ sa presťahoval do iného štátu viazaného dohovorom?
2. Ak sa v okamihu uzatvorenia zmluvy nevyžaduje výkon cezhraničnej činnosti, vylučuje článok 15 ods. 1 písm. c) Luganského dohovoru II v spojení s článkom 16 ods. 2 tohto dohovoru vo všeobecnosti určenie súdnej právomoci podľa článku 5 bodu 1 uvedeného dohovoru v prípade, ak sa spotrebiteľ v čase medzi uzatvorením zmluvy a podaním žaloby presťahoval do iného štátu viazaného dohovorom, alebo sa okrem toho vyžaduje, aby zmluvný partner spotrebiteľa obchodoval alebo podnikal aj v novom štáte bydliska alebo smeroval takéto činnosti do tohto štátu a aby zmluva spadala do rozsahu týchto činností?“

III. Konanie na Súdnom dvore

13. Návrh na začatie prejudiciálneho konania bol doručený do kancelárie Súdného dvora 3. júla 2020.

14. Po uverejnení uznesenia Súdneho dvora vo veci mBank S.A.⁷ bol vnútroštátny súd 3. septembra 2020 z dôvodu súvislosti tohto uznesenia s otázkami, ktoré sú predmetom tohto prejudiciálneho konania, vyzvaný, aby oznámil, či trvá na prejudiciálnych otázkach, ktoré položil.

15. Dňa 6. októbra 2020 Bundesgerichtshof (Spolkový súdny dvor) oznámil Súdnemu dvoru, že berie späť druhú otázku a trvá na prvej otázke.

16. Písomné pripomienky predložili Commerzbank, švajčiarska vláda a Komisia. Uskutočnenie pojednávania sa nepovažovalo za nevyhnutné.

IV. Analýza

A. Úvodné úvahy

17. Vnútroštátny súd sa pýta, či je na uplatnenie článku 15 ods. 1 písm. c) dohovoru:

- potrebné, aby bol už v čase prípravy a uzavretia zmluvy súčasťou vzťahu medzi podnikateľom a spotrebiteľom „cudzí“ prvok – v tomto prípade cezhraničná činnosť bankovej inštitúcie –,
- alebo či naopak postačuje, ak tento vzťah dodatočne získal cezhraničný charakter v dôsledku premiestnenia bydliska spotrebiteľa do iného štátu viazaného dohovorom.

18. Komisia, švajčiarska vláda a Commerzbank odpovedajú na tieto dve otázky odlišne, pričom tiež uvádzajú odlišné tvrdenia. Vzhľadom na niektoré z týchto tvrdení⁸ sa domnievam, že pred tým, ako sa budem zaoberať výkladom článku 15 ods. 1 písm. c) dohovoru, je vhodné pripomenúť určité aspekty oddielu 4 hlavy II dohovoru, ktorý sa týka právomoci vo veciach spotrebiteľských zmlúv.

19. Keďže ustanovenie, ktoré je predmetom prejednávanej veci, a zodpovedajúce články nariadení č. 44/2001 a 1215/2012 sú prakticky zhodné, je potrebné zabezpečiť jednotný výklad všetkých týchto ustanovení.⁹

20. Tak ako v uvedených dvoch nariadeniach, pojmy uvedené v článku 15 ods. 1 písm. c) dohovoru sa majú vykladať autonómne, aby sa zaručilo ich jednotné uplatňovanie vo všetkých štátoch viazaných dohovorom.¹⁰

⁷ Uznesenie z 3. septembra 2020, mBank S.A. (C-98/20, EU:C:2020:672; ďalej len „uznesenie mBank S.A.“). V uvedenom uznesení išlo o výklad článku 18 ods. 2 nariadenia č. 1215/2012, ktorého znenie sa zhoduje so znením článku 16 ods. 2 dohovoru.

⁸ Najmä Komisia neprihliada na predvídateľnosť súdu, ktorý má právomoc, z pohľadu podnikateľa, ktorý uzatvára zmluvu so spotrebiteľom (bod 51 a nasl. jej písomných pripomienok).

⁹ Rozsudok z 2. mája 2019, Pillar Securitisation (C-694/17, EU:C:2019:345, bod 27).

¹⁰ To nebráni zohľadneniu pojmov použitých v iných ustanoveniach práva Únie, najmä ak z nich vychádzajú pravidlá právomoci: pozri nižšie uvedený bod 47.

1. Ratio legis oddielu 4 hlavy II dohovoru. Ochrana spotrebiteľa

21. Primárnym cieľom oddielu 4 hlavy II dohovoru je zabezpečiť primeranú ochranu spotrebiteľa ako ekonomicky slabšieho a právne menej skúseného účastníka zmluvy, než je druhý účastník zmluvy¹¹, ktorý je podnikateľom¹².

22. Uvedený cieľ nie je absolútny: normotvorca neupravil ochranu spotrebiteľa bez obmedzení, ani ju tak nechápal Súdny dvor.¹³

23. Medzinárodný charakter posudzovanej situácie je podmienkou *sine qua non* uplatnenia dohovoru. Oddiel 4 hlavy II, ktorý stanovuje právomoc vo veciach spotrebiteľských zmlúv, nepredstavuje výnimku z tohto pravidla.¹⁴ Ochrana, ktorú poskytuje, má za cieľ obnoviť rovnováhu účastníkov zmluvy v oblasti medzinárodnej súdnej právomoci.¹⁵

24. Prostredníctvom ustanovení, na základe ktorých sa žaloby podané spotrebiteľom alebo proti spotrebiteľovi sústreďujú v štáte jeho bydliska, sa odstraňujú ťažkosti spojené s tým, že spotrebiteľ je nútený byť účastníkom konania v inom štáte. Predpokladá sa, že vzhľadom na to, že má postavenie „slabšieho účastníka zmluvy“, nie je vždy schopný vopred predvídať medzinárodný charakter prípadného konania a vyčísliť riziká a trovy, ktoré sú s ním spojené.¹⁶ Navyše sa predchádza tomu, aby spotrebiteľ upustil od uplatnenia svojich práv na súde vzhľadom na to, že by ich musel brániť mimo štátu svojho bydliska.¹⁷

25. Ochrana poskytovaná spotrebiteľovi, ktorý má bydlisko v štáte viazanom dohovorom, teda spočíva v tom, že: a) sa mu umožní, aby sa ako žalobca obrátil na tie isté súdy, ktoré by mali právomoc rozhodovať v konaniach týkajúcich sa domácich zmlúv,¹⁸ a b) sa obmedzí prístup podnikateľa na tieto súdy, ak chce žalovať spotrebiteľa.

26. Odlišné riešenie by mohlo odradiť spotrebiteľov od nákupu tovaru alebo služieb mimo územia svojho štátu v rámci trhu Európskej únie [alebo Európskeho združenia voľného obchodu (EZVO)].

2. Ohľad na hospodársky subjekt a predvídateľnosť právomoci súdu

27. Ako som už zdôraznil, ochrana spotrebiteľa v oblasti medzinárodnej súdnej právomoci nie je bezpodmienečná ani nie je vyňatá spod iných spoločných cieľov dohovoru.

¹¹ Používam tento pojem, lebo je použitý v dohovore.

¹² Odôvodnenie 18 nariadenia č. 1215/2012. Pozri okrem iného rozsudky z 11. júla 2002, Gabriel (C-96/00, EU:C:2002:436; ďalej len „rozsudok Gabriel“, bod 39); zo 14. marca 2013, Česká spořitelna (C-419/11, EU:C:2013:165, bod 33), a zo 7. decembra 2010, Pammer a Hotel Alpenhof (C-585/08 a C-144/09, EU:C:2010:740; ďalej len „rozsudok Pammer a Hotel Alpenhof“, bod 58).

¹³ Pokiaľ ide konkrétne o článok 15 ods. 1 písm. c) nariadenia č. 44/2001, pozri rozsudok Pammer a Hotel Alpenhof, bod 70, ako aj rozsudky zo 6. septembra 2012, Mühlleitner (C-190/11, EU:C:2012:542; ďalej len „rozsudok Mühlleitner“, bod 33), a z 23. decembra 2015, Hobohm (C-297/14, EU:C:2015:844; ďalej len „rozsudok Hobohm“, bod 32).

¹⁴ V tejto veci otázka spočíva v tom, či medzinárodný charakter musí mať v súlade s článkom 15 ods. 1 písm. c) dohovoru určité znaky.

¹⁵ Pozri v tom istom zmysle návrhy, ktoré predniesol generálny advokát Cruz Villalón vo veci (C-218/12, EU:C:2013:494, bod 23).

¹⁶ Preto sa doložka o voľbe právomoci dohodnutá po vzniku sporu považuje za platnú, aj keď sa ňou ruší právomoc súdov štátu bydliska spotrebiteľa (článok 17 bod 1 dohovoru). Tiež sa pripúšťa konkludentný súhlas spotrebiteľa s právomocou iných súdov, než sú súdy jeho bydliska, ako to vyplýva z článku 26 ods. 2 nariadenia č. 1215/2012.

¹⁷ Rozsudok z 20. januára 2005, Gruber (C-464/01, EU:C:2005:32; ďalej len „rozsudok Gruber“, bod 34).

¹⁸ Popri iných súdoch.

28. Pre hospodársky subjekt pravidlá medzinárodnej súdnej právomoci vo veciach spotrebiteľských zmlúv nahrádzajú pravidlá stanovené v článku 2 dohovoru (ktorý priznáva právomoc súdom štátu, v ktorom má bydlisko žalovaný) a v článku 5 bodu 1 (ktorý sa týka osobitnej právomoci v zmluvných veciach). Preto sa musia vykladať striktne a nemajú sa rozširovať na iné situácie než tie, ktoré sú uvedené v dohovore.¹⁹

29. Platí to tým skôr, ak pre spotrebiteľa, ktorý podá žalobu, pravidlá uvedené v oddiele 4 hlavy II dohovoru zakotvujú právomoc súdu určeného podľa bydliska žalobcu.

30. Uplatnenie takých pravidiel na určitú situáciu si vyžaduje, aby táto situácia spĺňala tri kumulatívne podmienky²⁰, ktoré sa tiež musia vykladať striktne alebo dokonca reštriktívne²¹.

31. Pripomínam, že pravidlá medzinárodnej súdnej právomoci vo veciach spotrebiteľských zmlúv sa neuplatňujú mimo pôsobnosti všeobecných zásad dohovoru. Posilnenie právnej ochrany osôb usadených v Európskej únii, zabezpečenie predvídateľnosti súdnej právomoci a zabránenie viacerým konaniam s rovnakým predmetom sú spoločné ciele, ktoré treba zosúladiť s cieľom týkajúcim sa ochrany spotrebiteľa.²²

32. Schopnosť hospodárskeho subjektu predvídať, kde môže podať žalobu a byť žalovaný, je jedným z kľúčových faktorov. Riadi sa ňou výklad oddielu 4 hlavy II dohovoru, pričom pôsobí ako protiváha výsad spotrebiteľa. Nižšie vysvetlím, že tak je to v prípade článku 15 ods. 1 písm. c).

33. Dohovor, ako ho vyložil Súdny dvor, zahŕňa ďalšie opatrenia v tom istom zmysle. Bez toho, aby bol tento výpočet taxatívny, možno poukázať na nasledujúce opatrenia:

- definícia pojmu „spotrebiteľ“ zvyšuje právnu istotu hospodárskeho subjektu. Uvedené postavenie sa neprizná, ak medzi účelom využitia objednaného tovaru alebo služieb a podnikateľskou činnosťou (údajného) spotrebiteľa existuje nie zanedbateľný vzťah;²³
- vyžaduje sa, aby spotrebiteľ a podnikateľ uzavreli zmluvu. Táto podmienka je nevyhnutná, keďže ide o faktor, ktorý umožňuje hospodárskemu subjektu predvídať výlučnú právomoc súdov podľa bydliska spotrebiteľa;²⁴

¹⁹ Pozri v súvislosti s Dohovorom z 27. septembra 1968 o právomoci a o výkone rozsudkov v občianskych a obchodných veciach (Ú. v. EÚ L 299, 1972, s. 32; konsolidované znenie uverejnené v Ú. v. ES C 27, 1998, s. 1; ďalej len „Bruselský dohovor“), rozsudok z 3. júla 1997, Benincasa (C-269/95, EU:C:1997:337, bod 14), ako aj rozsudky Gabriel, bod 36, a Gruber, body 32 a 33. Pokiaľ ide o nariadenie č. 44/2001, pozri rozsudok Mühleitner, body 26 a 27, a pokiaľ ide o nariadenie č. 1215/2012, pozri rozsudok z 10. decembra 2020, Personal Exchange International (C-774/19, EU:C:2020:1015, bod 24).

²⁰ Rozsudok z 10. decembra 2020, Personal Exchange International (C-774/19, EU:C:2020:1015, bod 25): „... článok 15 ods. 1 nariadenia č. 44/2001 sa uplatňuje v prípade, ak sú splnené tri podmienky, a to po prvé jedna zo zmluvných strán je v postavení spotrebiteľa konajúceho na účely, ktoré nie je možné považovať za súčasť jej podnikania alebo povolania, po druhé zmluva medzi takýmto spotrebiteľom a podnikateľom bola skutočne uzavretá a po tretie takáto zmluva patrí do jednej z oblastí uvedených v odseku 1 písm. a) až c) tohto článku 15“.

²¹ Pokiaľ ide o reštriktívny výklad pojmu „spotrebiteľ“, pozri okrem iného rozsudky z 3. júla 1997, Benincasa (C-269/95, EU:C:1997:337, bod 16), a z 3. októbra 2019, Petruchová (C-208/18, EU:C:2019:825, bod 41).

²² Rozsudok z 3. októbra 2019, Petruchová (C-208/18, EU:C:2019:825, bod 52), a rozsudky citované v nižšie uvedených poznámkach pod čiarou.

²³ Rozsudok Gruber, bod 45.

²⁴ Rozsudky z 28. januára 2015, Kolassa (C-375/13, EU:C:2015:37, bod 29); z 25. januára 2018, Schrems (C-498/16, EU:C:2018:37, bod 46), a z 26. marca 2020, Primera Air Scandinavia (C-215/18, EU:C:2020:235, body 62 a 63).

- je potrebné, aby podnikateľ jednoznačne vyjadril svoju vôľu uzavrieť zmluvu. Situácie, v ktorých sa nezistí táto vôľa, možno kvalifikovať nanajvýš ako predzmluvné alebo kvázizmluvné, pričom sa na ne uplatní oddiel týkajúci sa osobitnej právomoci;²⁵
- zmluva musí byť uzavretá medzi účastníkmi konania. Pojem „účastník“ uvedený v článku 16 ods. 1 nariadenia č. 44/2001 označuje nielen subjekt, s ktorým spotrebiteľ uzavrel zmluvu, ale aj zmluvného partnera tohto subjektu, ale len ak spotrebiteľa s oboma vopred spájaj neoddeliteľný zmluvný vzťah.²⁶

B. Článok 15 ods. 1 písm. c) dohovoru: možné výklady

34. Článok 15 ods. 1 písm. c) dohovoru, ktorého výkladu sa týka jediná prejudiciálna otázka, na ktorej vnútroštátny súd trvá, v zásade pripúšťa dva výklady, z ktorých by vyplynula buď záporná, alebo kladná odpoveď:

- prvá (záporná) odpoveď by bola založená na tom, že toto ustanovenie sa uplatní, keď podnikateľ zámerné uzavrie zmluvu, ktorá má *medzinárodný charakter*, pričom smeruje alebo uskutočňuje svoju ekonomickú činnosť mimo hraníc svojho štátu s cieľom získať klientov v iných štátoch. Inak by to bolo v prípade, ak cudzí prvok právneho vzťahu vznikne až po uzavretí zmluvy v dôsledku zmeny bydliska spotrebiteľa;
- druhá (kladná) odpoveď by spočívala na tom, že sa prizná väčší význam bydlisku spotrebiteľa v čase začatia konania.

35. Už teraz uvádzam, že podľa môjho názoru je prvá odpoveď presvedčivejšie odôvodnená. Napriek tomu by bolo možné dospieť ku kompromisnému riešeniu, ktorým sa vyváži postavenie spotrebiteľa a postavenie podnikateľa, pokiaľ ide o medzinárodnú súdnu právomoc, ak sa spotrebiteľ po uzavretí zmluvy presťahuje do iného štátu.

1. Bola táto otázka v minulosti vyriešená?

36. Súdny dvor už rozhodoval o článku 15 ods. 1 písm. c) nariadenia č. 44/2001 a článku 17 ods. 1 nariadenia č. 1215/2012. Je teda namieste položiť si otázku, či z jeho rozsudkov možno vyvodíť záver, že otázka týkajúca sa rovnakého ustanovenia dohovoru bola vyriešená.

37. Neodmietam úvahy, ktoré vychádzajú z rozsudku Pammer a Hotel Alpenhof a následne sa zameriavajú na overenie, či existujú dôvody odlišiť činnosť, ktorú podnikateľ *vykonáva* v jednom štáte, a činnosť, ktorú *smeruje* do tohto štátu, v kontexte článku 15 ods. 1 písm. c) dohovoru. K tomuto aspektu sa vrátim nižšie.²⁷

38. Naopak si nemyslím, že pre vyriešenie tohto sporu majú rozhodujúci význam rozsudky, ktoré – spomedzi doteraz vydaných rozsudkov – sú vymenované vo vyjadreniach predložených v tejto veci.

²⁵ Rozsudky zo 14. mája 2009, *Ilseger* (C-180/06, EU:C:2009:303, body 56 a 57); z 20. januára 2005, *Engler* (C-27/02, EU:C:2005:33, bod 35 a nasl. a výrok), a z 28. januára 2015, *Kolassa* (C-375/13, EU:C:2015:37).

²⁶ Rozsudky zo 14. novembra 2013, *Maletic a Maletic* (C-478/12, EU:C:2013:735, bod 32); z 28. januára 2015, *Kolassa* (C-375/13, EU:C:2015:37, bod 33); z 26. marca 2020, *Primera Air Scandinavia* (C-215/18, EU:C:2020:235, bod 64), a z 25. januára 2018, *Schrems* (C-498/16, EU:C:2018:37, bod 46).

²⁷ Body 54, 55, 57 a nasl. nižšie.

39. Domnievam sa, že je ťažké vyvodiť z uvedených rozsudkov záver, že Súdny dvor chcel konkludentne odpovedať na otázku, ktorá je formulovaná ako otázka položená v prejednávanej veci. Vnútroštátny súd, ktorý dáva najavo, že pozná judikatúru Súdneho dvora, z nej nevyvodzuje jednoznačnú odpoveď. Závažné následky, ktoré uplatnenie pravidiel týkajúcich sa ochrany spotrebiteľa spôsobuje podnikateľovi, keď ho *prekvapí* zmena bydliska klienta, s ktorou nepočítal alebo ktorú nemohol predvídať, si vyžadujú výslovne sa zaoberať touto otázkou.

40. Je pravda, že vec mBank S.A. sa týkala situácie podobnej situácii, o ktorú ide v tomto prejudiciálnom konaní. Súdny dvor však preformuloval²⁸ otázky, ktoré mu boli položené, a odpovedal, že „pojem ‚bydlisko spotrebiteľa‘ použitý v článku 18 ods. 2 nariadenia č. 1215/2012 sa má vykladať v tom zmysle, že označuje bydlisko spotrebiteľa ku dňu podaniu žaloby“. Súdny dvor obmedzil svoje úvahy na túto konkrétnu otázku.²⁹

41. Otázka položená v tejto veci nebola vyriešená ani v rozsudku vo veci C-327/10³⁰. Súdny dvor v ňom nepoprel, že zmluva medzi podnikateľom a spotrebiteľom, ktorí mali v čase uzavretia zmluvy bydlisko v tom istom štáte, môže spadať pod článok 15 ods. 1 písm. c) nariadenia č. 44/2001. Nezaoberal sa však aspektom posudzovaným v prejednávanej veci.³¹

42. Podobne je to v prípade rozsudku vo veci C-478/12³², ktorý podľa môjho názoru tiež nerieši problém, o ktorý ide v tejto veci:

- Súdny dvor v uvedenom rozsudku nerozhodol o medzinárodnom charaktere ako podmienke uplatnenia článku 15 ods. 1 písm. c) nariadenia č. 44/2001, ale tohto nariadenia ako celku,³³
- v uvedenom zmysle podľa Súdneho dvora „je potrebné rozlišovať jednak medzi otázkou, za akých podmienok sa musia uplatniť pravidlá na určenie právomoci stanovené v tomto nariadení, a jednak otázkou, aké kritériá určujú medzinárodnú právomoc podľa týchto pravidiel“;³⁴
- ak sa oddiel 4 kapitoly II (konkrétne článok 16 ods. 1 nariadenia) vtedy uplatnil na podnikateľa, ktorý má bydlisko v členskom štáte spotrebiteľa, bolo to spôsobené záujmom na zabránení viacerým konaniam týkajúcim sa „jedného právneho úkonu“, ktorý sa skladá z „neoddeliteľných“ zmlúv, hoci tieto zmluvy boli uzavreté s dvoma rôznymi podnikateľmi.³⁵

²⁸ Rozhodol len o tom, „či sa má článok 18 ods. 2 nariadenia č. 1215/2012 vykladať v tom zmysle, že pojem ‚bydlisko spotrebiteľa‘ použitý v uvedenom ustanovení označuje bydlisko spotrebiteľa ku dňu uzavretia dotknutej zmluvy, alebo jeho bydlisko ku dňu podania žaloby“ (bod 23 uznesenia mBank S.A.).

²⁹ V uznesení mBank S.A. sa zmienka o článku 17 ods. 1 nariadenia č. 1215/2012 nachádza v bodoch 24 a 25 (a v dôsledku toho aj v bode 33) a netýka sa otázky posudzovanej v tomto konaní: „... zmluva, o ktorú ide vo veci samej, bola uzavretá fyzickou osobou v postavení spotrebiteľa, pričom ostatné informácie... nijako nenaznačujú, že by PA uzavrela túto zmluvu na účely podnikania alebo povolania v zmysle článku 17 ods. 1 nariadenia č. 1215/2012. ... Z toho vyplýva, že v súlade s posledným uvedeným ustanovením môže zmluva dotknutá vo veci samej spadať do kategórie ‚spotrebiteľských zmlúv‘ v zmysle uvedeného ustanovenia“.

³⁰ Rozsudok zo 17. novembra 2011, Hypoteční banka (C-327/10, EU:C:2011:745).

³¹ V uvedenej veci vnútroštátny súd sformuloval svoju otázku v súvislosti s článkom 16 ods. 2 nariadenia č. 44/2001, pričom neuviedol podrobnejšie úvahy. Okolnosti sporu boli v každom prípade výnimočné, v dôsledku čoho nie je namieste zmeniť ho na vzor, pokiaľ ide o otázku, ktorá nie je vôbec rozobratá. Touto konkrétnou otázkou sa nezaoberali účastníci konania vo svojich vyjadreniach ani generálna advokátka Trstenjak v návrhoch prednesených v tejto veci (C-327/10, EU:C:2011:561). V predmetnom rozsudku sa nespomína článok 15 nariadenia č. 44/2001.

³² Rozsudok zo 14. novembra 2013, Maletic a Maletic (C-478/12, EU:C:2013:735).

³³ Tamže, bod 25.

³⁴ Rozsudok zo 17. novembra 2011, Hypoteční banka (C-327/10, EU:C:2011:745, bod 31).

³⁵ Rozsudok zo 14. novembra 2013, Maletic a Maletic (C-478/12, EU:C:2013:735, bod 29 a nasl.).

2. Argumenty v prospech (nevyhnutného) pôvodného medzinárodného charakteru

a) Cezhraničná činnosť podnikateľa

43. Článok 15 ods. 1 písm. c) Luganského dohovoru II plní funkciu, ktorú predtým plnil článok 13 ods. 1 bod 3 Luganského dohovoru z roku 1988³⁶, ktorý je v tomto smere totožný s Bruselským dohovorom.

44. Na pochopenie tohto ustanovenia sa treba vrátiť k jeho začleneniu do Bruselského dohovoru v roku 1978 a poznať jeho neskorší vývoj.

1) Prvé znenie

45. V pôvodnej verzii Bruselského dohovoru (z roku 1968) bola ochrana spotrebiteľa v oblasti medzinárodnej súdnej právomoci upravená v článkoch 13 až 15. Bola obmedzená na zmluvy o predaji na splátky a na financovanie takého predaja, pričom odzrkadľovala *status quo* právneho poriadku pôvodných členských štátov Európskeho hospodárskeho spoločenstva v oblasti spotrebiteľských zmlúv.

46. Pri uzavretí Dohovoru o pristúpení Dánskeho kráľovstva, Írska a Spojeného kráľovstva Veľkej Británie a Severného Írska k Bruselskému dohovoru³⁷ bol do článku 13 Bruselského dohovoru vložený bod 3, ktorým bola pôsobnosť tohto článku rozšírená na akúkoľvek zmluvu o poskytovaní služieb alebo dodávke tovaru, ak navyše boli splnené dve podmienky:

- uzavretiu zmluvy musela v štáte bydliska spotrebiteľa predchádzať osobitná ponuka alebo reklama a
- vyžadovalo sa, aby spotrebiteľ podnikol v tomto štáte kroky potrebné na uzavretie zmluvy.

47. Tieto kumulatívne podmienky vychádzali z článku 5 ods. 2 prvej zarážky Rímskeho dohovoru o rozhodnom práve pre zmluvné záväzky.³⁸ Týkali sa „pasívneho“ spotrebiteľa, teda spotrebiteľa, ktorého podnikateľ vyhľadá v jeho bydlisku, a slúžili na zabezpečenie existencie úzkej súvislosti medzi zmluvou a štátom, v ktorom má spotrebiteľ bydlisko.

48. Typickým prípadom v oboch ustanoveniach bol prípad hospodárskeho subjektu, ktorý prenikne na trh inej krajiny prostredníctvom cezhraničnej reklamy³⁹ alebo individuálnych obchodných ponúk, ktoré uskutočnili najmä obchodní zástupcovia alebo ambulanti predajcovia⁴⁰.

³⁶ Dohovor o právomoci a o výkone rozsudkov v občianskych a obchodných veciach podpísaný v Lugane 16. septembra 1988 (Ú. v. ES L 319, 1988, s. 9).

³⁷ Ú. v. ES L 304, 1978, s. 1.

³⁸ Rozsudok Gabriel, bod 40 a nasl., s odkazom na Schlosserovu správu k Dohovoru o pristúpení Dánskeho kráľovstva, Írska a Spojeného kráľovstva Veľkej Británie a Severného Írska k Dohovoru o právomoci a výkone rozsudkov v občianskych a obchodných veciach, ako aj k protokolu týkajúcemu sa jeho výkladu Súdnym dvorom (Ú. v. ES C 59, 1979, s. 71; ďalej len „Schlosserova správa“, bod 158).

³⁹ Schlosserova správa, bod 161 *in fine*.

⁴⁰ Rozsudok Gabriel, bod 44. Pojmy „obchodný zástupca“ a „ambulantný predajca“ potvrdzujú myšlienku, že ten, kto predkladá ponuku na uzavretie zmluvy, je usadený v inom štáte, než je štát spotrebiteľa. Ďalšími typickými činnosťami v uvedenom období boli činnosti týkajúce sa zásielkového alebo telefonického predaja.

49. Cezhraničný charakter zmluvy vyplýval z iniciatívy hospodárskeho subjektu. Reakcia spotrebiteľa na reklamu alebo na ponuku podnikateľa bola obmedzená na jeho štát. Bolo teda odôvodnené, aby riziko spojené s medzinárodným charakterom a trovy konania v uvedenom štáte znášal výlučne podnikateľ.

50. Miesto, kde sa má podať prípadná žaloba proti spotrebiteľovi a kde spotrebiteľ môže podať žalobu, bolo predvídateľné pre všetkých.

2) Zmeny

51. Článkom 15 ods. 1 písm. c) nariadenia č. 44/2001, ktorého znenie bolo prevzaté do dohovoru, sa pôsobnosť oddielu 4 kapitoly II rozšírila na akúkoľvek zmluvu a boli zmenené podmienky potrebné na uplatnenie ochrannej právomoci. Cieľom týchto zmien bolo zabezpečiť ochranu spotrebiteľov „s ohľadom na nové komunikačné prostriedky a na rozvoj elektronického obchodu“.⁴¹

52. Normotvorca Únie nahradil podmienky, ktoré musel splniť podnikateľ, a podmienky, ktoré musel splniť spotrebiteľ, inými podmienkami, ktorých splnenie sa vyžadovalo len od podnikateľa. Činnosť spotrebiteľa, miesto uzavretia zmluvy alebo spôsob jej uzavretia neboli podstatné.⁴²

53. V Pocarovej správe k dohovoru je vysvetlené nové znenie tohto ustanovenia.⁴³ Zdôrazňuje sa v nej, že dohovor „nepriňaša nič nové vo vzťahu k predaju tovaru na splátky alebo úverom splatným v splátkach, kde nie je potrebná väzba medzi zmluvou a štátom, v ktorom má spotrebiteľ bydlisko“, zatiaľ čo „v prípade iných zmlúv by... rozšírenie ochrany na všetky spotrebiteľské zmluvy a z toho vyplývajúce rozšírenie zásady miesta súdu žalobcu *nebolo opodstatnené bez faktorov spájajúceho druhého účastníka a štát miesta bydliska spotrebiteľa*“.⁴⁴

54. Pri výklade slovného spojenia „smeruje takéto činnosti“ uvedeného v článku 15 ods. 1 písm. c) nariadenia č. 44/2001 Súdny dvor podmienil jeho uplatnenie zámerom predávajúceho nadviazať obchodné vzťahy so spotrebiteľmi z jedného alebo viacerých iných členských štátov a uzatvárať s nimi zmluvy.⁴⁵

55. Súdny dvor spresnil, že rozšírenie ochrany spotrebiteľa vyplýva z rovnakej situácie ako predtým, teda zo situácie podnikateľa usadeného v jednom členskom štáte, ktorý sa usiluje *získať* spotrebiteľov z iných členských štátov.

56. Len za uvedených okolností je možné, aby podnikateľ predvídal medzinárodnú súdnu právomoc – ktorá je pre neho kogentná – súdov uvedených iných členských štátov.

⁴¹ Rozsudky Pammer a Hotel Alpenhof, body 59 a 60, a Mühleitner, bod 38.

⁴² V rozsudku Mühleitner Súdny dvor uviedol, že uzavretie zmluvy na diaľku nie je nevyhnutnou podmienkou uplatnenia tohto článku. Spotrebiteľ po tom, čo navštívil internetovú stránku podnikateľa, odcestoval do členského štátu, v ktorom mal bydlisko, a tam došlo k uzavretiu a uskutočneniu kúpnej zmluvy. Skutkové okolnosti tejto veci sú podobné skutkovým okolnostiam veci, v ktorej bol vydaný rozsudok zo 17. októbra 2013, Emrek (C-218/12, EU:C:2013:666).

⁴³ Pokiaľ ide o nariadenie č. 44/2001, pozri dôvodovú správu k návrhu nariadenia Rady (ES) o právomoci a o uznávaní a výkone rozsudkov v občianskych a obchodných veciach, KOM(1999) 348 v konečnom znení, s. 15 až 17, najmä s. 16: „Východiskom nového článku 15 je, že druhý účastník zmluvy vytvorí väzbu tým, že smeruje svoje činnosti do štátu spotrebiteľa“.

⁴⁴ Pocarova správa k Luganskému dohovoru II (Ú. v. EÚ C 319, 2009, s. 1, body 82 a 83). Kurzívou zvýraznil generálny advokát.

⁴⁵ Rozsudok Pammer a Hotel Alpenhof, body 75 a 76 a bod 2 výroku.

b) Činnosť vykonávaná v štáte bydliska spotrebiteľa

1) „Vykonávanie“ alebo „smerovanie“ činnosti

57. Súdny dvor objasnil článok 15 ods. 1 písm. c) nariadenia č. 44/2001, pokiaľ ide o slovné spojenie „smeruje takéto činnosti“.

58. Nenachádzam dôvody na to, aby sa toto ustanovenie vykladalo odlišne podľa toho, či činnosť podnikateľa spočíva vo *vykonávaní* určitej činnosti v štáte, v ktorom má spotrebiteľ bydlisko, alebo v *jej smerovaní* do tohto štátu.

59. Domnievam sa, že zámer hospodárskeho subjektu usadeného v jednom štáte, ktorý chce založiť obchodné vzťahy so spotrebiteľmi usadenými v inom štáte a uzavrieť s nimi zmluvy, sa vyžaduje v oboch prípadoch rovnako.

60. Prípravné dokumenty týkajúce sa nariadenia č. 44/2001 svedčia o tom, že pojem činnosť (vykonávaná v štáte bydliska spotrebiteľa alebo smerovaná do tohto štátu) je jednotný, a potvrdzujú, že toto ustanovenie sa uplatní na spotrebiteľskú zmluvu uzavretú „na interaktívnej internetovej stránke dostupnej v štáte bydliska spotrebiteľa“. ⁴⁶ V dôsledku toho sa elektronické zmluvy posudzujú rovnako ako zmluvy uzavreté telefonicky, faxom alebo podobnými prostriedkami, v prípade ktorých právomoc podľa článku 16 nie je sporná. ⁴⁷

61. V predmetom ustanovení sa pojmy „vykonávanie“ a „smerovanie“ činnosti nachádzajú na tej istej úrovni, pričom sú spojené priraďovacou spojkou „alebo“, ktorá v tejto funkcii označuje rovnocennosť slov, ktoré spája. ⁴⁸

62. Dôsledok pre podnikateľa z hľadiska medzinárodnej súdnej právomoci je v oboch prípadoch rovnaký, a preto pre túto právomoc musia platiť rovnaké podmienky.

2) Bydlisko spotrebiteľa v zmysle článku 15 ods. 1 písm. c) dohovoru

63. Článok 15 ods. 1 písm. c) dohovoru vymedzuje uplatnenie oddielu 4 hlavy II v závislosti od činnosti podnikateľa „v štáte... určen[om] podľa bydliska spotrebiteľa“, lebo toto bydlisko určuje súd, ktorý má právomoc v prípade možného sporu.

64. Súdny dvor stotožnil bydlisko spotrebiteľa na účely článku 18 ods. 2 nariadenia č. 1215/2012 (rovnocenného článku 16 ods. 2 dohovoru) s bydliskom, ktoré má spotrebiteľ ku dňu podania žaloby. ⁴⁹

65. Uvedené ustanovenie sa uplatní na zmluvu, ktorej účastníkom je spotrebiteľ, ak sa bydlisko spotrebiteľa – ako medzinárodný prvok –, ktoré je dôležité ⁵⁰ pre medzinárodnú súdnu právomoc, nachádza v štáte, kde podnikateľ vykonáva alebo do ktorého smeruje svoju činnosť.

⁴⁶ Pozri dôvodovú správu k návrhu Komisie (vyššie uvedená poznámka pod čiarou 43), s. 16.

⁴⁷ Tamže.

⁴⁸ Tieto pojmy si neodporujú – „smerovanie“ činnosti by v skutočnosti už mohlo byť určitou formou jej vykonávania alebo štádiom jej vykonávania.

⁴⁹ Uznesenie mBank S.A.

⁵⁰ V skutočnosti bude dôležité, pokiaľ sa začne konanie, ako kritérium na určenie právomoci.

66. Tento výklad je v súlade s uvedeným opisom vývoja článku 15 ods. 1 písm. c) dohovoru a zámerom zaručiť medzinárodnú súdnu právomoc, ktorá je predvídateľná pre hospodársky subjekt.

c) „Vo všetkých ostatných prípadoch“. Rozdiel medzi typmi zmlúv

67. Zo samotného znenia článku 15 ods. 1 písm. c) dohovoru vyplýva, že toto ustanovenie je zostatkové v tom zmysle, že upravuje spotrebiteľské zmluvy, na ktoré sa nevzťahujú písmená a) a b).

68. Predpokladom uplatnenia týchto písmen – tak ako uplatnenia všetkých ustanovení dohovoru – je, aby išlo o situáciu, ktorá má medzinárodný charakter. Naopak sa nevyžaduje osobitná väzba s bydliskom spotrebiteľa, ktorú vytvoril jeho zmluvný partner.

69. Toto ustanovenie sa vyznačovalo neexistenciou osobitnej podmienky vo svojej prvej verzii Bruselského dohovoru, ktorá sa zachovala dodnes.

70. Súdny dvor odôvodnil osobitné posudzovanie zmlúv uvedených v písmenách a) a b) rizikami spojenými s predajom na splátky. Článok 15 ods. 1 písm. a) dohovoru v súčasnosti upravuje len predaj, pri ktorom predávajúci previedol držbu tovaru na kupujúceho pred tým, ako kupujúci zaplatil cenu v plnej výške.

71. V týchto prípadoch „na jednej strane v čase uzavretia zmluvy kupujúci môže byť uvedený do omylu, pokiaľ ide o skutočnú výšku sumy, ktorú musí zaplatiť, a na druhej strane musí znášať riziko straty uvedenej veci, aj keď je povinný zaplatiť neuhradené splátky“.⁵¹

72. Závažnosť týchto rizík by kompenzovala skutočnosť, že na účely uplatnenia oddielu 4 hlavy II dohovoru sa navyše nevyžaduje súvislosť medzi zmluvou a štátom bydliska spotrebiteľa.

d) Predbežný záver

73. Vývoj a cieľ článku 15 ods. 1 písm. c) dohovoru, judikatúra Súdneho dvora, ktorá sa týka tohto ustanovenia (alebo rovnocenných ustanovení, ktoré mu predchádzali), a jeho výklad v spojení s článkom 16 podporujú nasledujúci výklad tohto ustanovenia: vyžaduje sa, a) aby podnikateľ prostredníctvom vykonávania svojej ekonomickej činnosti alebo jej ponuky zámerne vytvoril väzbu s iným zmluvným štátom, než je zmluvný štát, v ktorom má bydlisko, a b) aby týmto „iným štátom“ bol štát, v ktorom má bydlisko spotrebiteľ, pričom za taký štát sa považuje štát, ktorý slúži (v budúcnosti bude slúžiť) na určenie medzinárodnej súdnej právomoci.

74. Z vyššie uvedeného treba logicky vyvodiť, že

- článok 15 ods. 1 písm. c) sa nevzťahuje na zmluvy, v prípade ktorých obaja účastníci v čase ich uzavretia majú bydlisko v tom istom štáte viazanom dohovorom,
- skutočnosť, že spotrebiteľ sa neskôr – pred podaním žaloby – presťahuje do iného štátu, nestačí na to, aby sa oddiel 4 hlavy II dohovoru *uplatnil* na zmluvy odlišné od zmlúv o predaji hnutelných vecí na splátky alebo zmluvy uzavreté na financovanie ich predaja.

⁵¹ Rozsudok z 27. apríla 1999, Mietz (C-99/96, EU:C:1999:202, bod 31). Preto sa predaj nepovažuje za predaj na splátky, ak sa cena musí zaplatiť v plnej výške pred tým, ako dôjde k prevodu držby, aj keď bolo predávajúcemu priznané oprávnenie uhradiť cenu v splátkach.

3. Argumenty v prospech (možného) dodatočného medzinárodného charakteru

75. Chápanie predmetného ustanovenia, ktoré som odporučil vyššie, by však mohlo odporovať článku 17 dohovoru, ktorý upravuje voľbu právomoci v zmluvách podľa článku 15.

76. V článku 17 bode 3 je uznaná platnosť doložiek o voľbe právomoci dojednaných medzi účastníkmi zmluvy, ktorí mali „v čase uzavretia zmluvy“ bydlisko alebo obvyklý pobyt v tom istom štáte (viazanom dohovorom), pokiaľ priznajú právomoc súdom uvedeného štátu, ktorého právny poriadok ich nezakazuje.

77. Samotný dohovor teda podľa všetkého na prvý pohľad uznáva, že skutočnosť, že obaja účastníci zmluvy (podnikateľ a spotrebiteľ) majú ku dňu uzavretia zmluvy bydlisko v jednom štáte, nebráni konštatovaniu medzinárodného charakteru, a teda určení súdnej právomoci.

a) Voľba právomoci pred zmenou bydliska

78. Ustanovenie podobné článku 17 bodu 3 Luganského dohovoru II sa nachádzalo v prvej verzii Bruselského dohovoru (z roku 1968), práve v článku 15 bode 3.

79. V Jenardovej správe je začlenenie uvedeného ustanovenia vysvetlené dôvodmi týkajúcimi sa spravodlivosti v prospech predávajúceho alebo veriteľa, ktorý má bydlisko v tom istom štáte ako kupujúci alebo dlžník, ak sa kupujúci alebo dlžník po uzavretí zmluvy usadil v zahraničí.⁵²

80. V znení Bruselského dohovoru z roku 1978 bola formulácia predmetného ustanovenia zmenená s cieľom objasniť, že sa týka spoločného bydliska v čase uzavretia zmluvy, a nie v čase podania žaloby.⁵³

81. Zmienka o predávajúcich a veriteľoch bola nahradená súčasným slovným spojením. Táto zmena nie je nijako vysvetlená.

82. V Schlosserovej správe bolo pri rozbere premiestnenia bydliska spotrebiteľa po uzavretí zmluvy výslovne spomenuté, že je málo pravdepodobné, že táto zmena sa dotkne prípadu uvedeného v článku 13 bode 3 vo vtedajšom znení.⁵⁴ Uplatniteľnosť článku 15 bodu 3 je teda v týchto prípadoch podľa uvedenej správy tiež výnimočná.

b) Vzťah medzi článkom 15 a článkom 17 bodom 3 dohovoru

83. Začlenenie článku 17 bodu 3 do oddielu, ktorý upravuje spotrebiteľské zmluvy, nesúvisí so začlenením článku 15 ods. 1 písm. c) dohovoru alebo so začlenením príslušných článkov do predchádzajúcich nástrojov.

84. Okrem toho predpoklad, z ktorého vychádza článok 17 bod 3 (účastníci zmluvy majú v čase uzavretia zmluvy bydlisko v tom istom štáte viazanom dohovorom), je v skutočnosti v rozpore s predpokladom, z ktorého vychádza článok 15 ods. 1 písm. c).

⁵² Jenardova správa k Bruselskému dohovoru z roku 1968 (Ú. v. ES C 59, 1979, s. 1), s. 152.

⁵³ Schlosserova správa, bod 161a.

⁵⁴ Pozri bod 46 vyššie. V bode 161 *in fine* Schlosserovej správy sa uvádza, že „nový oddiel 4 sa neuplatní okrem zriedkavej výnimky, keď sa spotrebiteľ po uzavretí zmluvy presťahuje do iného členského štátu. Kroky potrebné na uzavretie uvedenej zmluvy sa v skutočnosti takmer nikdy nepodniknú v novom štáte bydliska“.

85. Nezdá sa však, že normotvorca chcel vylúčiť akýkoľvek vzťah medzi týmito dvoma ustanoveniami, lebo ak by to tak bolo, nevypustil by pôvodný odkaz na dohodu medzi predávajúcim a kupujúcim alebo veriteľom a dlžníkom.

86. Domnievam sa, že tento rozpor (ktorý si normotvorca možno neuvedomil) sa nemusí vyriešiť tak, že pod článok 15 ods. 1 písm. c) sa zaradia situácie, pre ktoré nebol vytvorený a ktoré nechávajú podnikateľa napospas druhému účastníkovi zmluvy⁵⁵ bez toho, aby mu na druhej strane poskytli isté riešenie.

87. Možnosť dohodnúť právomoc za okolností uvedených v článku 17 bode 3 nie je automatická, lebo v konečnom dôsledku závisí od rozhodnutia každého štátu viazaného dohovorom.

88. Tiež si nie som istý, či uvedená možnosť v praxi chráni podnikateľa pred neočakávanou zmenou okolností spôsobenou jednostrannou vôľou spotrebiteľa.

89. Situácia, ktorá je opísaná v článku 17 bode 3 dohovoru, je logicky vnútroštátna: prirodzeným zámerom účastníkov zmluvy, ktorí sa dohodnú na právomoci, bude vybrať miestnu príslušnosť. Rozšírenie dosahu pôvodnej dohody *ex lege*, ktorým sa táto dohoda zmení na priznanie právomoci na medzinárodnej úrovni⁵⁶, nezodpovedá zámeru účastníkov zmluvy a nevidím dôvod, pre ktorý by sa im malo toto rozšírenie nanútiť.

90. Do vlastnej pôsobnosti článku 17 bodu 3 patria doložky o voľbe právomoci dojednané pred akýmkoľvek sporom s osobitným zámerom neutralizovať budúci medzinárodný charakter, ktorý vznikne v dôsledku zmeny bydliska ktoréhokoľvek z účastníkov zmluvy.⁵⁷

91. Pravdepodobnosť dojednania takejto doložky sa líši v závislosti od okolností uzavretia zmluvy: je väčšia, ak sa situácia už v tom čase vyznačuje nejakým cudzím prvkom, a v opačnom prípade je menšia alebo žiadna.

92. Uvedená pravdepodobnosť tiež závisí do veľkej miery od skúsenosti dotknutého hospodárskeho subjektu a od vnútroštátnych predpisov týkajúcich sa voľby právomoci:

- malý obchodník, ktorý nevykonáva svoju ekonomickú činnosť v iných krajinách ani ju nesmeruje do iných krajín, bude sotva uvažovať o medzinárodnej súdnej právomoci pri každodenných obchodoch;
- pre obozretného podnikateľa bude vhodnejšie vždy začleniť do svojich zmlúv doložku o voľbe právomoci, ak to rozhodné právo dovoľuje. Dodatočné náklady spojené so začlenením tejto doložky do zmlúv prenesie v súlade s právnymi predpismi na spotrebiteľa;⁵⁸

⁵⁵ V systéme dohovoru je bežným rizikom, že cudzí prvok s dôsledkami pre medzinárodnú súdnu právomoc sa objaví až po uzavretí zmluvy. Vo vzťahoch, v ktorých neexistuje slabší účastník, však žalobca má k dispozícii viaceré súdy na podanie žaloby, čo v prípade oddielu 4 hlavy II neplatí. Podnikateľ, na ktorého sa vzťahuje tento oddiel, nemôže podať žalobu na iných súdoch, než sú súdy štátu, v ktorom má spotrebiteľ bydlisko. Článok 17 bod 3 mu neposkytuje ďalšie možnosti: len mení právomoc súdu podľa súčasného bydliska spotrebiteľa na právomoc súdu podľa bydliska, ktoré mal spotrebiteľ v čase uzavretia zmluvy.

⁵⁶ To si vyžaduje, aby dohoda aj na tejto úrovni spĺňala podmienky potrebné na to, aby bola platná. Účastníci zmluvy, samozrejme, môžu priznať tejto doložke iný dosah so zreteľom na dodatočný medzinárodný charakter. Je málo pravdepodobné, že to urobia pred vznikom sporu: podnikateľ sa často dozvie o zmene bydliska spotrebiteľa až v tomto okamihu. V uvedenom prípade sa uplatní článok 17 bod 1, a nie bod 3.

⁵⁷ Vyplýva to aj z Jenardovej správy, s. 152. V tomto prípade išlo o zmenu bydliska spotrebiteľa. Táto doložka v skutočnosti tiež obmedzuje možnosti spotrebiteľa ako žalobcu.

⁵⁸ V bode 161a Schlosserovej správy sú spomenuté výlučne podmienky týkajúce sa formy dohody, pričom týmito podmienkami musia byť podmienky stanovené v článku 17 (článok 23 Luganského dohovoru II). Iné podmienky stanovia právne predpisy na ochranu spotrebiteľa platné v štáte, ktorého právny poriadok sa použije na posúdenie platnosti dohody.

- podnikateľ, ktorý má bydlisko v štáte, ktorého právny poriadok zakazuje dohody o voľbe právomoci, alebo má v tejto súvislosti pochybnosti, buď radšej neuzavrie zmluvu, alebo preventívne pripíše náklady spojené s prípadným konaním v zahraničí každému spotrebiteľovi, pričom zvýši zmluvnú cenu.

93. V konečnom dôsledku výklad, ktorý s cieľom zosúladiť článok 15 ods. 1 písm. c) s článkom 17 bodom 3 dohovoru spôsobuje, že podnikateľ v každom prípade znáša riziko, že zmluva dodatočne získa medzinárodný charakter v dôsledku zmeny bydliska spotrebiteľa:

- nezohľadňuje typickú situáciu upravenú v prvom uvedenom ustanovení,
- poskytuje rozdielne riešenie podľa toho, v ktorom štáte, ktorý je zmluvnou stranou dohovoru, sa zmluva uzavrie, a
- môže vyvolať nežiaduce následky z hľadiska ekonomickej analýzy a záujmov všetkých dotknutých subjektov.

94. Preto sa domnievam, že uvedený výklad treba odmietnuť.

C. Alternatívny návrh

95. Ak by Súdny dvor neprijal môj návrh, možno by mal poskytnúť riešenie, ktoré by jednak zaručilo cieľ spočívajúci v ochrane spotrebiteľa pred požiadavkou, aby zmluva mala medzinárodný charakter (vrátane medzinárodného charakteru, ktorý spotrebiteľ sám spôsobí), a jednak zabezpečilo, aby bola pre hospodársky subjekt predvídateľná medzinárodná súdna právomoc, ktorá je podľa článku 15 ods. 1 písm. c) dohovoru spojená s cezhraničnou obchodnou činnosťou tohto subjektu.

96. Podľa môjho názoru nie je úplne nemožné prekonať rozpor, ktorý som opísal vyššie. Článok 15 ods. 1 písm. c) dohovoru by sa mohol vykladať tak, že sa vzťahuje na každú situáciu, v ktorej podnikateľ vykonáva alebo smeruje svoju ekonomickú činnosť do iných štátov, než je štát, v ktorom má bydlisko, pričom jedným z týchto štátov je štát, v ktorom má spotrebiteľ v čase podania žaloby bydlisko.

97. Za uvedených okolností skutočnosť, že v čase uzatvorenia zmluvy mali obaja účastníci zmluvy bydlisko v tom istom štáte viazanom dohovorom, nebráni uplatneniu článku 15 ods. 1 písm. c), a teda aj oddielu 4 hlavy II dohovoru so všetkými dôsledkami, ktoré vyplývajú z ich uplatnenia.

98. Za tých istých okolností spotrebiteľ, ktorý sa následne presťahuje do iného štátu viazaného dohovorom, môže podať žalobu na súdoch podľa bydliska hospodárskeho subjektu alebo na súdoch podľa svojho nového bydliska. Hospodársky subjekt môže podať žalobu len na súdoch podľa nového bydliska spotrebiteľa.

99. Uvedomujem si, že ak v čase prípravy a uzavretia zmluvy hospodársky subjekt má bydlisko v tom istom štáte ako spotrebiteľ, pričom nič nenasvedčuje tomu, že zmluva následne získa medzinárodný charakter, v zásade nebude mať dôvod predvídať, že v inom štáte sa podá žaloba týkajúca sa tejto konkrétnej zmluvy.

100. Predvídateľnosť sa v tomto prípade nachádza na vyššej úrovni abstrakcie. Ak primerane obozretný podnikateľ vykonáva určitý druh činnosti v inom štáte, musí počítať s možnosťou, že bude v tomto štáte žalovaný v súvislosti s akoukoľvek zmluvou, ktorú vzhľadom na jej predmet možno zaradiť do rámca uvedenej činnosti,⁵⁹ ak sa spotrebiteľ presťahuje do tohto štátu.

101. Primerane obozretný hospodársky subjekt, ktorý počíta s uvedenou možnosťou, o ktorej vie preto, lebo vyplýva z jeho vlastnej činnosti, môže využiť nástroj, ktorý mu poskytuje článok 17 bod 3, teda uzavrieť dohodu o voľbe právomoci, ktorou sa určia súdy štátu spoločného bydliska v čase uzavretia zmluvy (pokiaľ takáto dohoda nie je v rozpore s právnym poriadkom uvedeného štátu).

102. Toto riešenie, ktoré nie je najlepšie, má určitú oporu v judikatúre Súdneho dvora:

- v rozsudku Emrek Súdny dvor oddelil obchodnú činnosť v jednom štáte a uzavretie zmluvy so spotrebiteľmi, ktorí majú bydlisko v tomto štáte, pričom uviedol, že článok 15 ods. 1 písm. c) nariadenia č. 44/2001 nevyžaduje existenciu príčinnej súvislosti medzi spôsobom smerovania obchodnej alebo podnikateľskej činnosti do členského štátu bydliska spotrebiteľa a uzavretím zmluvy so spotrebiteľom;⁶⁰
- v rozsudku Hobohm Súdny dvor pripustil, že činnosťou, v súvislosti s ktorou je hospodársky subjekt žalovaný, nemusí byť činnosť, ktorú tento subjekt smeruje do štátu, v ktorom má spotrebiteľ bydlisko. Také riešenie je podmienené existenciou úzkej súvislosti medzi zmluvami vyplývajúcimi z jednotlivých činností podnikateľa. Súdny dvor uviedol určité okolnosti, ktoré by predstavovali uvedenú väzbu, a konštatoval, že ak existuje táto väzba, „podnikateľ môže rozumne očakávať, že tieto dve zmluvy budú podliehať rovnakému režimu súdnej právomoci“⁶¹.

V. Návrh

103. Vzhľadom na vyššie uvedené navrhujem, aby Súdny dvor odpovedal na prejudiciálnu otázku, ktorú mu položil Bundesgerichtshof (Spolkový súdny dvor, Nemecko), takto:

Článok 15 ods. 1 písm. c) Dohovoru o právomoci a o uznávaní a výkone rozsudkov v občianskych a obchodných veciach, podpísaného v Lugane 30. októbra 2007, ktorého uzavretie bolo schválené v mene Európskeho spoločenstva rozhodnutím Rady 2009/430/ES z 27. novembra 2008, sa má vykladať v tom zmysle, že sa neuplatní, ak účastníci zmluvy v čase jej uzavretia majú bydlisko (v zmysle článkov 59 a 60 uvedeného dohovoru) v tom istom štáte viazanom dohovorom a cudzí prvok právneho vzťahu vznikne až dodatočne, keďže spotrebiteľ sa presťahoval do iného štátu, ktorý je tiež viazaný dohovorom.

Subsidiárne by sa článok 15 ods. 1 písm. c) dohovoru uplatnil, ak sa bydlisko účastníkov zmluvy v čase uzavretia zmluvy nachádza v tom istom štáte viazanom uvedeným dohovorom a spotrebiteľ sa neskôr presťahuje do iného štátu, ktorý je tiež viazaný dohovorom, pokiaľ hospodársky subjekt vykonáva v štáte nového bydliska spotrebiteľa podnikateľské činnosti, ako sú tie, ktoré viedli k uzavretiu zmluvy.

⁵⁹ Podmienka, aby zmluva zodpovedala medzinárodnej činnosti podnikateľa, je požiadavka, ktorá vyplýva zo znenia článku 15 ods. 1 písm. c) dohovoru a má zabezpečiť predvídateľnosť (rozsudok Hobohm, bod 39).

⁶⁰ Rozsudok zo 17. októbra 2013, Emrek (C-218/12, EU:C:2013:666). V uvedenej veci sa spotrebiteľ nedozvedel o činnosti predávajúceho prostredníctvom jeho internetovej stránky, ale od svojich známych. Súdny dvor sa stotožnil s názorom vnútroštátneho súdu a uznal, že podnikateľ môže získavať zákazníkov v inej krajine, než je krajina, v ktorej má bydlisko, prostredníctvom internetovej stránky.

⁶¹ Rozsudok Hobohm, body 39 a 40 a výrok.